

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД УКРАЇНИ ТА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ ЯК ОСНОВА ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ

*Гришутін І.І., здобувач другого рівня вищої освіти,
Анісімова С.В., доцент, к.г.н.*

*Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків, Україна
vanya.grishutin@gmail.com*

Одними з наймасштабніших викликів сучасності є швидкі темпи втрати біологічного та ландшафтного різноманіття. Найбільш яскраво дана проблема проявляється на європейському континенті через значну густину населення та значний розвиток промисловості.

Незважаючи на існуючу в Україні екологічну ситуацію і проблеми, пов'язані з війною, питання збереження біологічного та ландшафтного різноманіття являється одним з головних в сфері охорони природного навколишнього середовища.

Ландшафтне різноманіття – це реально існуюча на земній поверхні множинність створених природою (а тепер майже скрізь тією чи іншою мірою антропогенізованих) цілісних дискретно-континуальних структур – ландшафтних комплексів будь-якого розміру та ієрархічного рангу – від ландшафтних фацій і урочищ до ландшафтних районів, мезо-, макро- та мегарегіонів і їхньої генеральної структури – ландшафтної сфери Землі.

Ландшафтне різноманіття визначається кількістю природних географічних комплексів - ландшафтів, як сукупностей рельєфу, клімату, вод, ґрунтів, об'єктів рослинного й тваринного світу, які знаходяться у складній взаємодії і взаємозумовленості та утворюють однорідну за умовами розвитку і єдину цілісну систему [1].

Біологічне різноманіття - це розмаїття життєвих форм на Землі, які включають всі організми, види, генетичні відмінності між ними, складні симбіози, спільноти і екосистеми. Це величезний генофонд планети і чим він різноманітніший, тим легше наша глобальна екосистема адаптується до нових умов.

За головний об'єкт біорізноманіття слід приймати реально існуючі в природі популяції видів живих організмів, які є найодноріднішими і мають здатність самовідновлюватися. З огляду на слабку вивченість популяційної структури більшості видів, на сучасному етапі реально оцінювати біорізноманіття можна переважно на видовому рівні. Основною одиницею оцінювання біорізноманіття є сумарна кількість видів еукаріот (рослини, тварини, гриби) та прокаріот (віруси, бактерії, синьо-зелені водорості).

В Україні майже повністю вивчено біорізноманіття судинних рослин, мохів, лишайників і хребетних тварин; значно менше – водоростей, грибів, міксоміцетів, комах, червів та найпростіших; мало вивчено мікроорганізми та

віруси. Всього налічується до 70 тис. видів біоти. Флора представлена майже 27 тис. видів, серед яких судинних рослин близько. 5 тис. (дикорослих – 4523, в культурі – понад 500), грибів і міксоміцетів – 14–15 тис., водоростей – 4720, лишайників – 1322, мохів – 763–800. У фауні налічується понад 45 тис. видів тварин: хребетних – 836, у т. ч. ссавців – 198, птахів – 400, плазунів – 21, земноводних – 17, риб – 200; безхребетних – понад 44 тис., у т. ч. членистоногих – 38 440 [2].

Проблема збереження біорізноманіття в Україні стала, як ніколи, актуальною і життєво важливою для окремих видів, які перебувають на межі зникнення. Втрата багатьох біологічних видів, існування яких наразі залежить від спотворених людиною залишків природних територій, є практично неминучою.

Найбільш дієвим механізмом охорони біорізноманіття на Землі є збереження видів і екосистем у місцях їхнього природного поширення. Створення природоохоронних територій є загально визнаним у світі інструментом охорони біорізноманіття.

Розширення та менеджмент природно-заповідного фонду є однією з найважливіших складових природоохоронної діяльності. Вона відіграє важливу роль у розробці теоретичних засад та практичному вирішенні проблем збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, підтримці екологічної рівноваги у природі, формуванні світоглядних орієнтирів людини, спільнот, суспільства.

Природно-заповідний фонд України (ПЗФ) – це «золотий запас» української природи, фонд, у якому зібрані найцінніші природні скарби: ліси і степи, болота і гори, скелі і печери, ріки і моря, заплави і навіть пустеля.

Згідно закону України «Про природно-заповідний фонд України» його основу становлять ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти яких мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища.

Основними функціями природоохоронних територій є: підтримка чи розширення зони природного існування певних видів; підтримка чи покращення поширення, міграції та/або генетичного обміну певних видів; відновлення якості ареалів існування; захист видів, які знаходяться під загрозою зникнення, вразливих, ключових чи комплексних видів; підтримка чи покращення гідрологічних функцій; підтримка чи покращення екологічної якості; контроль ерозії; захист цінних ландшафтних форм; підтримка біоценозу на територіях, забруднених радіацією; забезпечення взаємозв'язку із сусідніми транскордонними територіями.

Таким чином, рядом задач в діяльності ПЗФ є збереження біорізноманіття та ландшафтного різноманіття існування біологічних видів.

Ідея збереження біологічного різноманіття як фундаментальної властивості живого, спричинила необхідність обґрунтування нових підходів до реалізації практичних засад охорони природи, які забезпечили б збереження сталості умов середовища за неминучого нині збільшення антропогенного впливу на природне довкілля й подальшої трансформації ландшафтів.

У відповідь на вирішення цих завдань сформувалася ідея екологічної мережі як основи збереження ландшафтно-і біотичної різноманітності в умовах антропогенно-трансформованих ландшафтів і домінування вторинних екосистем у біогеоценотичному покриві.

Ідею створення Всеєвропейської екологічної мережі (European Ecological Network або EECONET) як системи взаємно поєднаних, цінних з екологічної точки зору природних територій, було запропоновано групою голландських дослідників у 1993 р. на Міжнародній конференції «Охорона природної спадщини Європи через створення Європейської екологічної мережі» (м. Маастріхт, Нідерланди). Вона органічно інтегрується в ідею сталого розвитку та є одним з потужних інструментів її втілення [3].

Україна як європейська держава - сторона багатьох міжнародних природоохоронних конвенцій та угод також бере активну участь у формуванні Всеєвропейської екомережі, поряд з: визначенням водно-болотних угідь міжнародного значення (International Wetlands), у рамках Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як місця існування водоплавних птахів (Рамсар, 1971 р.); територій спеціального інтересу збереження (Areas of Special Conservation Interest) Смарагдової мережі Європи, на виконання Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Берн, 1979); біосферних резерватів Світової мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО у відповідності до положень Севільської стратегії розвитку біосферних резерватів (1995 р.) тощо.

Україна, як і всі інші учасники процесу, має зобов'язання інтегрувати національну екомережу до Всеєвропейської, включаючи питання як проектування і формування, так і управління екомережею [4].

Основними нормативно-правовими актами, які регулюють процес формування Національної екомережі України є Закон України «Про екологічну мережу України» (N1864-IV від 24 червня 2004 р.) та Закон України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» (N1989 від 21 вересня 2000р.).

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

- 1 Домаранський А. О. Ландшафтне різноманіття: сутність, значення, метризація, збереження. Кіровоград: ТОВ «ІМЕКС-ЛТД», 2006. 146 с.
- 2 Біологічне та ландшафтне різноманіття - [Електронний ресурс] – URL:

<https://www.ecoleague.net/pro-vel/tematychni-napriamy-diialnosti/biologichne-ta-landshaftne-riznomanittia>

3 Екомережа - [Електронний ресурс] – URL: <https://necu.org.ua/ekonet/>

4 Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28.02.2019 р. № 2697 – VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 16. С. 8. Ст. 70.

РОЗВИТОК ВЕЛОРУХУ ЯК ОСНОВИ "ЗЕЛЕНОЇ" ТРАНСПОРТНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Деркач О.Є., маг.,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет,

м. Харків, Україна

alexandralebed12@gmail.com

Проблема забруднення довкілля урбанізованих територій є дуже актуальною. Стан навколишнього середовища має тенденцію до погіршення кожного року. Зміна клімату, погіршення якості повітря, води, ґрунту стають глобальними проблемами для усього земного шару.

Автотранспорт є вагомим джерелом забруднення довкілля. В даний час на частку автомобільного транспорту припадає більше половини усіх шкідливих викидів у навколишнє середовище, які є головним джерелом забруднення атмосфери, особливо у великих містах.

Саме тому у всьому світі розробляються шляхи щодо зменшення впливу, та одним з напрямів який ми вбачаємо перспективним є оптимізація міської мобільності.

Міська мобільність розуміється як пересування в міст та об'єднаних територіальних громад.

Складові міської мобільності

- інфраструктура (дороги, вулиці, тротуари, велодоріжки, зупинкові павільйони та ін)

- послуги мобільності (автобусні перевезення, електротранспорт, шеринг).

Інфраструктура та послуги мобільності є важливими як для людей, так і для бізнесу, та є фундаментальною основою для адекватного функціонування будь-якого міста та міської економіки.

Хоч планування та проектування систем міської мобільності – це у більшості країн відповідальність місцевого самоврядування, багато держав погоджуються, що міська мобільність є не лише локальною проблемою.

В Україні важливо також почати сприймати міську мобільність як питання національного значення, оскільки 70% людей проживають саме в містах. Міста є центрами економічного розвитку та особистого росту, й міста